

Májusfa

Szabolcs megye egyik kedves kicsi falujában figyeltem meg először a májusfa állításának szokását, mint a paraszti szerelmi vallomástételnek egyik szép szimbolikus formáját. Hogyan is fest ez a májusfaállítás? Május havának elején, rendszeren május első vasárnapján, éjfél tájban, éjfél után a lányos házhoz lopakodik a legény. Világos az éjszaka s óvatosan jár, mert nem szeretné, ha rajtakapnák éppen munka közben. Cigány is kíséri a jobbmódú legényt, hogy majd muzsikáljon, a szegényebb maga énekel. Hozza a májusfát. A szépen feldíszített fát gyengédeden odatámasztja a velécéhez, vagyis a tornác kis ajtajához, vagy méginkább a pitar ajtajához. Ezután húz rá a cigány a leány kedves nótájára, vagy ha cigány nincs, elénekli a legény. Ha a lány jószívvel veszi a májusfát (már pedig a legény óvakodik, hogy olyan szégyen érje, hogy visszautasítsák, előre tudakolja napokkal a májusfa sorsát), szóval kedvező esetben a lány az ablaknál három szál gyufát gyújt és a lánggal égő gyufát fölfelé hajítja. A cigány a nótázás után elmegy, rá nincs többé szükség. De bezzeg nem mehet a legény: ott ólálkodik egész éjszaka vizsga szemekkel, éberül a porta táján: vigyázza a májusfát! Különben a szomszédság, vagy akárki más, már csak a tréfa kedvéért is, elemelné a sokat érő teliaggatott májusfát. Hogy ez nem tréfadolog, nóta is tanúsítja:

Ma van május első vasárnapja,

Kinn alszik a legény a kapuba.

Kejj fel legény, oda van a kalap,

A májusfa zöld erdőbe' maratt.

Nem maratt ott, mer' én elültettem,

Mit tehetek, ha ellopták tüllem.

Mikor aztán kivilágosodott, az őrködő legény nyugodtan hazaballaghat: a lány örvendező lélekkel beemeli a díszes fát; előbb nem illenék. Szép is a májusfa. Szilvafát, ficfát, vagyis fűzfát, almafát kerít a legény, persze kiskorút s a gyökerét gondosan levagdálja. Embere válogatja, hogy mekkora s minémű legyen a májusfa: némelyik embermagasságú is, vagy egy kidőlt fa sudaras nagyága. Aki nem keríthet ilyet, beéri csupán egy kisebb ággal is, azt díszíti fel. Csak meddő, azaz száraz ne legyen az ág. Az ágra vagy fára fejrevaló delinkendőt, csokoládét, almát, fűgét, különféle cukrokat aggat a legény. Mint mondtam, a lány tudja jól, hogy ki hozta a májusfát. Mégis másnap, ha találkozik a legénnyel, teszi magát, mintha nem tudná, érdeklődik: ugyan nem tudná meg, hogy ki is hozhatta? A legény eleinte tagad: nem tudja, ő ugyan nem hozta. No, gondolkodóba esik a lány: hát akkor ki is? Tán csak nem ez – meg ez? Erre már a legény is beadja a derekát, nem vallja kárát.

E szép tavaszi szokáson keresztül a népi szerelemnek kedvességét figyelhetjük meg. A májusfa állításának szokása egyes magyarázók szerint egyik legendától veszi eredetét s alapformájában leginkább a germán és szláv népeknél található. Ez a legenda egy Valburga nevű hajadonról szól, aki Szent Jakab és Szent Fülöp mellé szegődött útítársnak, mikor azok térítőútjukra indultak. Ezért a pogányok Valburgát megrágalmazták, gyanúsították. A lány, hogy megszégyenítse a csúfolódó, gonoszkodó pogányokat, letűzte vándorbotját maga elé s letérdelt, imádkozott, mire a száraz ág hamarosan kizöldült és lombot hajtott. Ez éppen Szent Jakab apostol napján, május elsején történt s ennek emlékezetére szoktak nősülendő ifjak kedveseik ajtaja elé májusfát állítani. Hogy aztán ez a magyarázat megállja-e a helyét, vagy pedig a néprajz tudománya még messzibb időkre tudja-e visszavezetni ezt a szokást, vagy pedig más, nem ennyire egyházi jellegű magyarázatot adhat neki, ez a kérdés most nem tartozik ide, nagyon is messzire vezetne. Különben sem szabad elfelejtenünk, ha a májusfa szokásáról beszélünk, hogy a magyar hagyományok között nem is a májusfa, hanem az úgynevezett *hajnalfa*, *jakabfa* állítása volt a hagyományosan ismert szokás. Elsősorban a székelyek között nevezik így a májusfát és sok helyütt nemcsak a szerelmi megvallás céljait szolgálja, hanem betegségelűző, a rontást távoltartó szerepe is volt a tavaszi hajnalfának.

Tehát ezek a vonások már pogány elemekre is mutatnak. Erdélyben a koloni legények másképpen állítják a hajnalfát, mint a szabolcsiak a májusfát. A népdal szerint s a valóságban is a koloni legény is kedvese háza elé állítja a hajnalfát. Így szól a nóta:

Kedvesemnek háza előtt

Az éjszaka magas fa nőtt

S gyenge szellő lágy szárnyain

Piros kendő leng ágain.

A legények összegyűlnek a kocsmában és csöndes borozgatás közben megválasztják az úgynevezett „szomorú királyt”, akinek kötelessége a rendre őrködni s aki erre az alkalomra vezetőjük s parancsolójuk. A szomorú királyt tréfás, fakardos őrség veszi körül és így járják végig zeneszó mellett a falut. Minden háznál, ahol hajnalfát állítottak, beszedik kedveseiktől a fa ültetéséért járó pénzt. Közben a szomorú királynak igen bánatos képet kell vágnia, mert ha évődés közben elnevetné magát, büntetésül pár icce bort kellene fizetnie s elvesztené pünkösdi királyságát. Természetesen a májusfa vagy a hajnalfa ültetésének szokása nemcsak erre a két típusra bontható, hanem egyéb változatokat is találhatunk. A magyar népi hagyományok gazdagságát éppen az jellemzi, hogy egyetlen szokásból is számlálhatatlan változatot tud teremteni, újabb s újabb ötletek, tréfák tarkítják a régi szokást, annyira, hogy sokszor az alapforma teljesen elmosódik, átalakul. Így például Ipolyságban a májusfára aggatott színes kendőket és szalagokat a legények sorjában lelövöldözik, mégpedig a következő módon: az összegyűlt lányserег előtt a legény kikiáltja kedvese nevét s tiszteletére az egyik kendőt lelövi a feldíszített fáról, a szerelmi vallomásnak eléggé nyílt formája ez. Somogy megyében ismét más formában ünneplik a májusfa állítását. Az egész falunak egyetlen közös májusfája van, s ezt a májusfát a templom elé állítják, s egész pünkösdhétfőig otthagyják. Pünkösdhétfőn aztán lovas legények egy maskarának felöltözött lovas vezényletével minden ház udvarára belovagolnak. Az egyik legény verset mond, aminek az értelme és célja az, hogy a házbeliek adjanak a legényeknek pénzt vagy tojást váltságul a májusfáért, különben feltipratják az udvart. A víg fenyegetést persze nem veszik komolyan s a legényeket megvendégelik.

Mindezek a tréfás szokások szorosan kapcsolódnak a tavaszkezdet népi ünnepeihez s

Májusfa

Írta: Ortutay Gyula

2021. május 02. vasárnap, 00:00 - Módosítás: 2021. május 05. szerda, 10:54

kifejezői az ébredő természet s az ébredező emberi jókedv, szerelem körül kialakult őszi hagyományoknak.

Forrás: Magyar Könyvbarátok Diariuma 1939. 2. szám. 54-56.

https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Diarium_1939/?query=m%C3%A1jusfa&pg=85∓layout=s